

Ostrowska, Teresa

Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauk Medycznych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/3, 596-598

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

interesowań w pracy badawczej. Zgłaszano też zastrzeżenia natury metodologicznej — czy jest możliwa „unia rzeczowa” tych dwu dyscyplin, skoro jedna zbliżona jest do nauk opisowych, druga do normatywnych? Dyskutowano na temat współzależności sozologii i antropologii kulturalnej, na temat czynników uzależniających rozwój sozologii w poszczególnych krajach, związków między sozologią i etyką. Zwracano też uwagę na umiejętność gospodarowania zasobami przyrody, wskazując jako sprawę najpilniejszą opracowanie i wprowadzenie odpowiednich ustaw zabezpieczających i chroniących środowisko. Uczestnicy Konwersatorium zadawali prelegentowi również pytanie związane z ich trudnościami pracy zawodowej np. jaki jest stosunek dwu pojęć „ochrony przyrody” i „ochrony środowiska”, jaka jest granica w zakresie treści „środowisko naturalne”, „środowisko sztuczne” — są to problemy bardzo istotne przy klasyfikowaniu piśmiennictwa i tworzeniu katalogów rzeczowych. W uzupełnieniu referatu dodano wiele interesujących szczegółów z „prehistorii” sozologii oraz omówiono udział psychologów w tworzeniu tej nowej dyscypliny.

W dyskusji brali udział: prof. T. Kotarbiński, prof. E. Geblewicz, doc. Z. Kowalewski, doc. H. Stonert, doc. S. Czarniecki, doc. S. Kozłowski, doc. J. Sulowski, dr I. Rydzewski, mgr M. Budzanowska.

cd.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUK MEDYCZNYCH

W dniu 26 stycznia 1972 r. odbyło się w Warszawie, pod przewodnictwem prof. K. Rowińskiego, posiedzenie Zespołu Historii Nauk Medycznych. Poświęcono je dyskusji nad referatem doc. Stanisława Szpilczyńskiego *Medycyna w Polsce na przełomie do nowoczesności*, którego tezy rozesłano wcześniej uczestnikom zebrania. Referat stanowił dalszą część syntezy historii medycyny polskiej pierwszej połowy XIX w. opracowywanej do III tomu *Historii nauki polskiej*.

Prelegent, nawiązując do swoich tez, poruszył działalność Komisji Edukacji Narodowej, rozwój szkolnictwa medycznego, towarzystw naukowych i wydawnictw medycznych, działalność naukową lekarzy polskich i w kraju i przebywających na emigracji oraz rozwój myśli lekarskiej, która w pierwszej połowie XIX w. do „apriorycznych, dogmatycznych systemów i doktryn w teorii oraz ślepej empirii (*empirismus coecus*) w praktyce, przeistoczyła się w naukę eksperymentalną”. Na tle konfliktów pomiędzy mechanistami i witalistami a organicystami wykształciła się biologia, później fizjologia eksperymentalna i fizjopatologia. Rozwinięta się anatomia patologiczna, chemia, mikroskopia kliniczna, medycyna sądowa, chirurgia, ortopedia, metodyka badania fizykalnego. Okres ten wywał prekursorów polskiej chirurgii i położnictwa (R. Czerwiakowski), balneologii (J. Dietl), okulistyki (W. Szokalski), ortopedii (L. J. Bierkowski); przygotował warunki dla dalszego rozwoju myśli klinicznej, który nastąpił w drugiej połowie XIX w. Charakteryzował się także znajomością historii medycyny, wykładanej w Krakowie już od 1809 r. Medycyna polska sięgała wtedy poziomu światowego. Doc. Szpilczyński zaznaczył ponadto, że syntezę swoją starał się opracować z punktu widzenia osiągnięć nauki światowej, nie uwzględnił w niej jednakże semiotyki i semiologii (symptomatologii).

W dyskusji nad referatem udział wzięli: dr Z. Gajda, doc. R. W. Gutt, prof. E. Herman, prof. S. Konopka, doc. M. Łyskanowski, prof. J. Michalski, dr T. Ostrowska, dr H. Pankiewicz, dr Z. Podgórska-Klawe, prof. K. Rowiński, prof. J. Rutkowski, doc. E. Sieńkowski, dr W. Stembrowicz, doc. J. Strojnowski i doc. S. Szpilczyński. Dyskutanci zastanawiali się nad poprawnością stosowanej

terminologii („chemiczna wiwisekcja”, „fizjopatologia”), proponowali usunięcie z opracowania mniej istotnych szczegółów, jak np. wiadomości o wykładach Kiwickiego w Zamościu czy o demonstracjach ludności przy sekcjach zwłok, co było wówczas powszechne w Europie, uzupełniali i korygowali referat. Podkreślali w szczególności wybitny rozwój w omawianym okresie chemii lekarskiej (chemii fizjologicznej łącznie z chemią diagnostyczną), zasługi w tej dziedzinie Śniadeckiego, Chałubińskiego, Szokalskiego, Dietla i prace ich na łamach „Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”; rozwój badania fizykalnego, które medycyna polska szybko sobie przyswoiła. Prekursorem tej metody w Polsce był Herberski, uczeń Laenneca, w Warszawie zaś mówił o niej Szczucki w swoich wykładach patologii już w kilka lat po ogłoszeniu pracy Laenneca. Sygnalizowano rozwój chirurgii i jej nowoczesność, zasługi w tej dziedzinie Czerwiakowskiego, którego działalność stanowiła pomost pomiędzy chirurgią cyrulicką XVIII w. a medycyną XIX w. jak również Bierkowskiego, Czekińskiego i Lebruna, rozwój anestezji i początki antyseptyki. Zwrócono uwagę na rozwój psychiatrii. Już w latach 1830-tych ukazała się w Krakowie postępową pracą *Metody leczenia chorób psychicznych*. Mesmeryzm zrodził psychoterapię. Wybitnymi psychiatrami byli Baliński i Mierzejewski. Omawiano w Polsce nawet klasyfikacje chorób psychicznych, rozwinęła się medycyna społeczna (w której duże zasługi położyło Towarzystwo Dobroczynności, piśmiennictwo naukowe (monografie, słowniki, dykcjonarze) oraz prace popularyzatorskie.

Wysuwano wiele sugestii. Proponowano wyraźniejsze powiązanie dziejów medycyny z historią, m.in. uwzględnienie warunków panujących w poszczególnych zaborach. Wskazywano, że Polacy studiowali na obcych uczelniach, a do naszego kraju przyjeżdżali lekarze z całego świata, w wyniku czego Polska była niejako terenem medycyny międzynarodowej. Specyficzna była też sytuacja obyczajowa, zgodnie z którą szlachcic nie powinien wykonywać zawodu lekarza. Wpłynęło to na fakt, że wśród założycieli Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego przeważały nazwiska obce. Informacje tego rodzaju pozwoliłyby zrozumieć trudności na jakie napotykał rozwój medycyny w Polsce. Dyskutancki stwierdzali również, że należałoby wyraźniej nawiązać do tradycji wieku XVIII, opracować ówczesne szkoły lekarskie i ich znaczenie dla polskiej medycyny. Za wskazane uznano też scharakteryzowanie wpływu medycyny polskiej na zagraniczną. Przedstawione przez doc. Szpilczyńskiego opracowanie powinno — zdaniem dyskutantów — podawać informacje o ewolucji nauczania, problemie chirurgów wyższych i niższych, ewolucji farmacji i stomatologii, poziomie polskich ośrodków naukowych zarówno postępowych jak i zacofanych. Proporcje pomiędzy przedstawieniem polskiej medycyny a obcej należałoby zmienić rozszerzając problematykę polską, a sformułowania ogólnikowe zastąpić konkretnymi danymi. Opracowanie ma obejmować lata 1795—1862, musi zatem zawierać wszystko to, co się zdarzyło w tym okresie w dziejach medycyny. Ponieważ tom III *Historii nauki polskiej* składał się będzie z dwóch części: ogólnej i szczegółowej należałoby z opracowania historii medycyny eliminować takie zagadnienia jak warunki kulturalne czy organizacja życia naukowego, dla których miejsce znajdzie się w części pierwszej. W trakcie dyskusji wyłonilo się także zagadnienie, czy opracowanie powinno obejmować dzieje samej tylko nauki, czy również jej aplikacji. Uznano jednak, że historia służby zdrowia powinna zostać pominięta. Problem ten dotyczy zresztą nie tylko nauk lekarskich.

Podsumowując dyskusję doc. S. Szpilczyński stwierdził, że dotyczyła ona 2 spraw. Jedną były propozycje uzupełnienia tekstu, co jest mało realne, ponieważ przedstawione przezeń tezy są bardzo obszerne w stosunku do możliwości druku. Drugą — zarzuty, że tekst mówił dużo o myśli lekarskiej, mało zaś

o funkcji. Ma to być jednakże podręcznik historii nauki! Zgodnie z sugestiami wysuniętymi na poprzednim zebraniu doc. Szpilczyński podjął się równoległe opracowania szerszej syntezy historii polskiej medycyny w XIX w., która już liczy około 10 arkuszy i posiada szereg rozdziałów poświęconych odrębnym zagadnieniom jak *Szkoły medyczne, Towarzystwa lekarskie, Narodziny fizjologii eksperymentalnej, Praca lekarzy polskich w różnych zaborach, Prace słownikowe* itp. Opracowanie tej obszerniejszej syntezy jest utrudnione przez brak współpracy specjalistów, brak odpowiednich monografii historii chirurgii, farmacji oraz materiałów do dziejów medycyny sądowej, chemii klinicznej, położnictwa. Opracowanie przeznaczone do III tomu *Historii nauki polskiej* natomiast musi być bardzo zwięzłe.

Teresa Ostrowska

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUK LEŚNYCH

W dniu 27 marca odbyło się pod przewodnictwem prof. A. Żabko-Potopowicza kolejne posiedzenie Zespołu Historii Nauk Leśnych poświęcone omówieniu realizacji zaplanowanych prac i dalszych działalności Zespołu.

Zostało już przygotowane do druku opracowanie doc. S. Brzozowskiego i dra Z. Kosieka dotyczące historii leśników galicyjskich. W „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego” ukazał się fragment pracy dra A. Nyrka o historii leśnictwa na Śląsku. W najbliższym czasie do druku przekazane zostanie wydawnictwo *Nauki leśne w Polsce w latach 1918—1968*.

Ze względu na trudności finansowe nie posunęła się naprzód praca mgra S. Smólskiego *Lasy i leśnictwo w rozwoju kultury polskiej*.

W związku z przygotowaniem do II Kongresu Nauki Polskiej przewodniczący podsekcji leśnictwa i drzewnictwa — prof. K. Mańka, powierzył prof. J. Brodzie opracowanie historii leśnictwa w Polsce Ludowej. Opracowanie to ma uwzględnić perspektywy rozwojowe do roku 1980.

W dalszym ciągu zebrania omawiano sprawę światowej bibliografii selektywnej historii leśnictwa i drzewnictwa. Dyskutowano zarówno nad zagadnieniami merytorycznymi jak i nad znalezieniem wydawcy. Inicjator bibliografii, prof. T. Mołenda, uważał że powinna ona obejmować materiał z zakresu historii leśnictwa i ekonomiki leśnictwa do roku 1970. Prof. J. Broda uznał, że należy opracować jedynie okres międzywojenny, ujmując w jedną całość historię i geografie leśnictwa oraz ekonomikę, rachunkowość i planowanie. Opracowanie bibliografii za okres do 1914 r. należałoby pozostawić Instytutowi Badawczemu Leśnictwa. Inni dyskutanci uważali, że ze względu na trudności związane ze znalezieniem zespołu wykonawców i ograniczone możliwości wydawnicze bardziej realnym wydaje się węższe ujęcie pracy. Podsumowując dyskusję prof. A. Żabko-Potopowicz podjął się opracowania planu bibliografii w węższej wersji (uwzględniającej zadania badawcze i możliwości wydawnicze Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN).

W drugiej części zebrania prof. A. Żabko-Potopowicz wygłosił referat *Z dziejów nauk leśnych*. Referat stanowił syntetyczne omówienie rozwoju nauk leśnych w świecie od czasów najdawniejszych (jest on częścią zaplanowanej większej pracy *Wiedza leśna w Polsce na tle dorobku światowego*). Ponieważ autor referatu przedstawił stan wiedzy leśnej zagranicą, dyskutanci poruszyli sprawę wkładu leśników polskich do światowego dorobku wiedzy leśnej.

Zofia Szymanowska